

Del 2: Ljuspunkten finns runt hörnet – om vi vill se den

Snart har tre månader har passerat sedan valet 2018. SD kan ha ökat med närmare fyra procent under samma tid enligt somliga undersökningar. Ännu fler köper idén om främlingsfientlighet, hat mot muslimer, romer och andra i tron att det egna livet ska förbättras.

Flera av de gamla partierna, med nyfunnen variant av SDs främlingsfientlighet på agendan, finner att de minskar.

Varför lyssnar de inte mer på de utestängda människorna? De som på ålderns höst behandlas som andra klassens medborgare, de med värk, psykiska sjukdomar, trasiga tänder, i behov av bostad i allt längre köer. Innan ännu fler lånar örat till extremhögern.

För 50 år sedan trodde de flesta att det svenska välfärdssamhället var färdigutbyggt. Guld och gröna skogar. Då kom rapporten "Den ofärdiga välfärden", utgiven av LO, Folksam's sociala och vetenskapliga råd och Socialmedicinska institutionen vid Karolinska. Där visades hur mängder med människor fortfarande var bortglömda.

Reaktionen från de politiska partierna, förutom de på högerkanten, var kraftfull och unison; Vi måste lösa detta! Rekordmånga studiecirkclar och samtal över hela landet, där även de utestängda deltog, för att hitta lösningar.

Det var humanism och social ingenjörskonst på högsta nivå som ledde till en mängd reformer. Hemlösa som fick bostäder. Fångar erhöll vetenskapligt stöd för att längre och hårdare straff fick motsatt verkan, istället behövdes vård, utbildning och jobb. Mentalsjukhusens patienter fick stöd för att de omänskliga asylerna måste stängas, istället skulle de ut i samhället, få vård, arbete och bostad. Och tusen saker till.

Solkraft i Skellefteå är fortfarande en röd tråd från när mentalsjukhusen lades ner. Sedan 90-talet har många tusentals människor därifrån habiliterats till vanliga liv, nu arbetar de och betalar skatt som alla vi andra.

Det var i den kulturen som gruvarbetare, städerskor, skogsarbetare och andra började tala om fördärvliga ackord och trasiga ryggar. Berättelser som togs på allvar och ledde till att allt fler fick del av samhällets goda genom mängder av reformer. Alltid "vi", nästan aldrig "de andra".

Beslut fattade i demokratisk ordning, som innebar att den privata sektorn minskade till förmån för den offentliga. Klyftorna i samhället minskade. Hälsa, livslängd och barnadödlighet förbättrades för alla, även för de välbeställda. Arbetslösheten blev den lägsta någonsin. Högerkrafternas protester hade usel jordmån.

I början av 90-talet deltog en av oss i arbetet med att återupprepa studien Den ofärdiga välfärden, även nu var LO uppdragsgivare. Resultaten visade att fler människor återigen börjat leva vid repets ände. Förändringarna var inte dramatiska, men kunde kopplas till politiska beslut som att prioritera låg inflation genom att öka arbetslösheten. Lägre pensioner. Marginalskatter som sänktes för de välbeställda.

Samtidigt försämrades välfärdsförsäkringarna (som började kallas bidrag i förklenande ordalag) vid sjukdom och arbetslöshet under mottot "vi lever över våra tillgångar". Att det inte var sant saknade betydelse. Den offentliga sektorn minskade, den privata ökade igen. Utbildning, vård och övriga delar av den offentliga sektorn hade börjat privatiseras. Det var inga studiecirkelar som drev sådana lösningar. Ofta togs besluten långt över de vanliga människornas huvuden. Varför och hur gick det till?

Rösterna från när Den ofärdiga välfärden gavs ut drygt 25 år tidigare hade förlorat i styrka. Nu när det gått 50 år sedan

första utgåvan är det ännu tystare.

Under alla dessa år har vi mött mängder med människor som lever i utkanten av välfärdssamhället. Lyssnat till deras hopp om att bli lyssnade på, att deras röster måste finnas med i de demokratiska besluten och sett hur de allt oftare mötts av kalla handen.

Det har till slut bäddat för att SDs syn på flyktingar från krig och miljöförstöring slagit igenom, om de stoppas utlovas pengar och nästintill ett himmelrike även för de fattiga. Så växer hatet på bekostnad av hopp om ett samhälle för alla. Idag har tillräckligt många fallit för lockropen, SD har stärkts och riksdagens beslut förlamas.

En bit in på 2000-talet var en av oss (Leif) med och startade teatergruppen Tro, hopp och mod, knappt någon av medlemmarna har haft ett riktigt arbete. Verksamheten kopplades till Solkraft i Skellefteå och Bruk för alla i Falköping, där Jan följt en liknande verksamhet sedan 90-talet. På bägge orterna har man, trots allt motstånd, varit ytterst framgångsrika med att fortsätta bygga ett samhälle för alla.

I snart 15 år har vi kämpat på i Tro, Hopp och mod tillsammans med Solkraft och "Bruket". Det har varit bland de mest fantastiska åren vad gäller humanism, och en rikedom som inte kan räknas i pengar.

Kan de politiska partierna tona ner löftena om hårdare straff, sämre välfärdsförsäkringar, sänkta skatter och allt övrigt som i förlängningen leder till misstänkliggörande och rädsla till förmån för medmännisklighet? För att nå dit måste fler människor engagera sig i politiken. Exakt samma sak som gäller för miljön. Vi lever i en demokrati, det är långtifrån alla förunnat. I den måste alla delta.

Jan Fransson, tidigare riksdagsledamot för S
Leif Stenberg, journalist

